

Słowa kluczowe: retoryka, Paweł, cień, przeciwnicy

Keywords: rhetoric, Paul, a thorn, opponents

S. Dorota Chwiła FMA

KATOLICKI UNIwersYTET LUBELSKI JANA PAWŁA II

ORCID: 0000-0003-2808-9396

ZNACZENIE „OŚCIENIA DLA CIAŁA” (2 KOR 12,7-10) W RETORYCE ŚW. PAWŁA

Retoryka, czyli inaczej mówiąc sztuka dobrego i rzetelnego przekonywania w mowie i piśmie, była znana już od starożytności (Korolko, 1998, s. 19). Natomiast w badaniach nad Biblią zastosował ją jako pierwszy św. Augustyn, który analizował listy św. Pawła, kierując się zasadami retoryki starożytnej (Szymik, 2013, s. 84). Obecnie egzegeza biblijna na nowo odkrywa wartość analizy retorycznej w badaniu listów Pawłowych, o czym świadczą chociażby współcześnie powstające artykuły i monografie wokół tej tematyki¹.

W niniejszym artykule zostanie podjęty temat „ościenia dla ciała”, który pojawia się w Drugim Liście do Koryntian (2 Kor 12,7). To zagadkowe wyrażenie już od wielu wieków nurtowało badaczy Pisma Świętego, którzy na różne sposoby próbowali odczytać wspomnianą metaforę. Wielość interpretacji skłania do rzetelnej analizy tekstu biblijnego, która pozwoli wnikać głębiej w intencję autora i jego przesłanie dla współczesnego czytelnika. Tak więc tekst 2 Kor 12,7-10 zostanie przeanalizowany przy zastosowaniu metody retorycznej, która podkreśla aspekt komunikacji między autorem a odbiorcą. Poprzez zwrócenie uwagi na kompozycję jednostki retorycznej będzie możliwe odczytanie znaczenia Pawłowego wyrażenia „σκόλοψ τῆ σαρκί”. W pierwszej części artykułu zostanie zwróco-

¹ Warto w tym miejscu przywołać chociażby postać M. Parry'ego (1902-1935), który rzucił nowe światło na dyskusję nad znaczeniem tradycji ustnej. W swojej dysertacji doktorskiej zaprezentował retorykę poematów homeryckich, co następnie stało się impulsem do dalszych badań biblijnych dla wielu egzegetów. Temat ten wraz z dokładnym stanem badań został przedstawiony w: Kowalski (2013), s. 14-18.

na uwaga na strukturę dyskursu i zastosowane figury retoryczne. Następnie zostanie podjęta egzegeza ważniejszych terminów ze zwróceniem uwagi na historię interpretacji wyrażenia „oścień dla ciała”.

2 KOR 12,7-10 JAKO CZĘŚĆ MOWY RETORYCZNEJ

J. Weiss postulował, iż listy św. Pawła należy odczytywać jako materiał mówiony w żywym stylu, który ma charakter retorycznego dyskursu (Kowalski, 2013, s. 86). Stąd też właściwe wydaje się wyjaśnienie omawianego fragmentu 2 Kor 12,7-10 jako części większej mowy retorycznej. Cały Drugi List do Koryntian posiada ściśle określoną strukturę retoryczną, w której można wyróżnić trzy główne bloki tematyczne. Pierwszy z nich (2 Kor 1-7) ukazuje Pawła jako autentycznego apostoła. Kolejny (2 Kor 8-9) podejmuje temat kolekty dla wspólnoty jerozolimskiej. Natomiast trzeci blok tematyczny (2 Kor 10-13), do którego przynależy omawiany tekst 2 Kor 12,7-10, podejmuje po raz drugi temat apostołatu Pawła, teraz zaś w kontekście jego przeciwników. Apostoł przedstawia siebie jako tego, który jest narażony na śmierć i cierpienie, doświadczający własnej słabości w pełnionej misji. Ponadto powtarzającym się tematem w 2 Kor 10-13 jest motyw chlubienia się Pawła, ukazania jego władzy apostołskiej, a zarazem słabości i głupoty. Dyskurs ten nabiera osobistego charakteru, na co wskazują wypowiedzi Pawła w pierwszej osobie liczby pojedynczej.

Każda mowa retoryczna posiada określoną strukturę, która pozwala wyodrębnić poszczególne jej elementy. Według Arystotelesa podstawowymi częściami wypowiedzi są *propositio* (teza) i *argumentatio* (argumentacja). Ponadto dopuszcza on możliwość dodania innych elementów mowy, takich jak: *exordium* (wstęp), który ma na celu wprowadzenie tematu i pozyskanie życzliwości słuchaczy, *narratio* (narracja) przedstawiająca okoliczności sprawy, a także *peroratio* (zakończenie), czyli podsumowanie mowy (Nowaszczyk, 2006, s. 250). Zatem w świetle zaprezentowanego podziału można przedstawić następującą strukturę jednostki retorycznej 2 Kor 10-13:

Exordium – 10,1-11

Argumentatio 1 – 10,12-18

Exordium cząstkowe – 11,1-4

Sub-propositio – 11,5-6

Argumentatio 2 (Dowód 1) – 11,7-15

Transitio 1 – 11,16-21

Argumentatio 2 (Dowód 2) – 11,22-29

Transitio 2 – 11,30-33

Argumentatio 2 (Dowód 3) – 12,1-10

Peroratio quaestionum – 12, 11-18

Peroratio in fine orationis – 12,19-13,10

Postscriptum – 13,11-13².

Główna teza argumentacji (*propositio*) zawarta jest w tzw. *exordium* w 2 Kor 10,7-8 (Kowalski, 2013, s. 117). Paweł określa się tam jako ten, który należy do Chrystusa, i chlubi się władzą otrzymaną od Chrystusa. Apostoł już na początku mowy przedstawia tezę, której będzie dowodzić w dalszej jej części. Stąd też pojawiają się liczne argumenty przybierające często polemiczny charakter, które mają za zadanie dowieść słuszności jego twierdzeń i obalić stanowisko przeciwników. W badanej mowie obecne jest również *sub-propositio*, czyli teza pomocnicza (2 Kor 11,5-6), która wzmacnia główną myśl zawartą w 2 Kor 10,7-8. Paweł stwierdza tam, że w niczym nie jest gorszy od wielkich apostołów („μηδὲν ὑστερηκέαι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων”), i choć może jest mniej wprawny w mowie od swoich przeciwników, to nie brak mu wiedzy, która jest znajomością samego Chrystusa.

Zaprezentowana struktura wyraźnie pokazuje, iż badany tekst 2 Kor 12,7-10 jest częścią *Argumentatio 2* (Dowód 3). Paweł przytacza tu kolejny dowód wspierający tezę, iż jego apostołat jest Chrystusowy i ma prawo chlubić się władzą otrzymaną od Pana. Ciekawym wydaje się podział zaproponowany przez M.J. Harrisa (2005, s. 827), który wyróżnia 3 sekcje w 2 Kor 12,1-10. Pierwsza znajduje się w w. 1 i wprowadza w temat wizji i objawień, dalej ww. 2-6 opisują niebiańską podróż Pawła. Natomiast ostatnia sekcja (ww. 7-10), która dotyczy badanego tekstu, zawiera opis doświadczenia „ościenia dla ciała” i konkluzję. W dalszej części pracy tekst 2 Kor 12,7-10 zostanie poddany analizie egzegetycznej, która pozwoli na właściwe odczytanie mowy Pawła.

ANALIZA WYBRANYCH FIGUR RETORYCZNYCH I EGZEGEZA NAJWAŻNIEJSZYCH TERMINÓW

Tekst, który był komponowany z przeznaczeniem do jego głośnego odczytania, niewątpliwie skonstruowany był tak, by ułatwić słuchaczom jego odbiór (Torbus, 2006, s. 154). Dlatego poddając analizie retorycznej wypowiedź Pawła w 2 Kor 12,7-10, należy zwrócić uwagę na występujące tam figury retoryczne. Pierwszą z nich jest hiperbola, która polega na zamierzonym przejawskrawieniu

2 Szczegółowe omówienie *dispositio* retorycznej 2 Kor 10-13 w: Kowalski (2013), s. 109-113.

danego przedmiotu lub zjawiska (Bazyliński, 2019, s. 228). W w. 7. pojawia się sformułowanie „ogrom objawień” („τῆ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων”) i odnosi się do wizji, które Paweł otrzymał od Boga. Rzeczownik „ἡ ὑπερβολή” oznacza nadzwyczajność, nadmiar, zbytek bądź ogrom (Popowski, 1995, s. 625). Wg M. J. Harrisa (2005, s. 853) zaś zastosowana tu hiperbola może wyrażać zarówno niezwykłą ilość, jak również nadzwyczajną jakość objawień. Ten „ogrom objawień” staje się powodem, dla którego Bóg daje Apostołowi „σκόλοψ τῆ σαρκί”, aby zapobiec jego wywyższaniu się, stawianiu się ponad Bogiem³. Interesujące wydaje się użycie tu strony biernej (forma „ἐδόθη”), która wskazuje, iż dawcą wspomnianego „ościenia dla ciała” jest sam Bóg. Występuje tu tzw. *passivum divinum* (Thrall, 2009, s. 835).

Kolejną figurą retoryczną jest paradoks, który polega na zestawieniu znaczeń zazwyczaj pozostających ze sobą w sprzeczności (Sławiński, 2002, s. 370). Zabieg ten ma wywołać zainteresowanie odbiorców poprzez rodzenie pytań, budzenie wątpliwości. Święty Paweł głosząc, iż „moc w słabości się doskonali” (2 Kor 12,9) łączy ze sobą dwa przeciwstawne znaczeniowo słowa: „ἡ δύναμις” i „ἡ ἀσθένεια”⁴. Paradoks ten ma za zadanie zwrócić uwagę słuchaczy bądź czytelników na wzajemne oddziaływanie mocy Bożej i ludzkiej słabości. Ta myśl prowadzi go do przekonania, iż jego słabość jest jedynym powodem do chluby, ponieważ jest okazją do objawienia się w nim mocy Bożej. Co więcej, to przekonanie wyraża również w kolejnym wersecie, kiedy mówi, iż „ilekroć niedomagam, tylekroć jestem mocny” (2 Kor 12,10).

W w. 7 występuje określenie „wysłannik szatana” („ἄγγελος σατανᾶ”), które odnosi się do wyrażenia „σκόλοψ τῆ σαρκί” i niejako go opisuje. Można tu zauważyć zabieg personifikacji, który jest kolejną figurą retoryczną zastosowaną w omawianym tekście. Ma to na celu nadanie cech ludzkich nieożywionemu rzeczownikowi „σκόλοψ”. Ponadto określenie „ἄγγελος σατανᾶ” przywołuje na myśl postać szatana, który jest upadłym aniołem („ἄγγελος”) i tak jak podaje *Katechizm Kościoła Katolickiego* „w sposób wolny odrzucił służbę Bogu i Jego zamysłowi”, a teraz „usiłuje przyłączyć człowieka do swego buntu przeciw Bogu”. (KKK 414)

Natomiast w wyrażeniu „σκόλοψ τῆ σαρκί” pojawia się kolejna figura retoryczna, a mianowicie metafora. Jest to jedna z najbardziej znanych figur retorycznych stosowanych przez mówców. Arystoteles zdefiniował ją jako przeniesienie obcego znaczenia na daną rzecz z wykorzystaniem analogii (Korolko, 1998,

3 Użyty tu czasownik „ὑπεραίρωμαι” występuje jeszcze w 2 Tes 2,4 w kontekście zachowania człowieka, który wynosi się ponad Boga i Jego dzieła.

4 „καὶ εἰρηκέν μοι ἄρκεῖ σοι ἡ χάρις μου, ἡ γὰρ δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελείται. ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχῆσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ’ ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ” (2 Kor 12,9).

s. 107). Tak więc rodzi się pytanie, co należy rozumieć przez Pawłowe sformułowanie „σκόλοψ τῆ σαρκί”? Rzeczownik „σκόλοψ” występuje tylko jeden raz w Nowym Testamencie, w omawianym tekście. Natomiast jeśli weźmiemy pod uwagę Septuagintę (LXX), to odnajdziemy tam cztery występowania powyższego słowa, które zazwyczaj tłumaczone jest jako cierń, kolec (Lb 33,55; Syr 43,19; Oz 2,8; Ez 28,24). Warto zauważyć, iż dwukrotnie (Lb 33,35 i Ez 28,34) termin „σκόλοψ” użyty jest jako metafora opisująca obce ludy, które zadają ból i cierpienie Narodowi Wybranemu. Natomiast greka klasyczna używa tego słowa na określenie pala, który był stosowany jako narzędzie tortur bądź śmierci (Delling, 1979, s. 558). Tak więc słowo „σκόλοψ” początkowo miało to samo znaczenie, co „σταυρος”, dlatego też niektórzy autorzy wczesnochrześcijańscy używali zamiennie obu terminów na określenie krzyża (Euzebiusz z Cezarei, 2013, s. 134). W takim rozumieniu metafora „σκόλοψ τῆ σαρκί” oznaczałaby ogromne cierpienie i ból, które nieuchronnie prowadzi do śmierci. Drugą ważną kwestią, poza przytoczonym znaczeniem terminu „σκόλοψ”, jest właściwe odczytanie użytej tu syntagmy. Słowo „τῆ σαρκί” odnosi się do rzeczownika ‘σκόλοψ’ i jest jego dopełnieniem. Dlatego zgodnie z regułami gramatyki greckiej występuje ono w datiwie i może być rozpatrywane jako *dativus incommodi* („dla ciała”) bądź *dativus locativus* („w ciełe”)⁵. Obie propozycje wydają się możliwe do przyjęcia, co potwierdzają polskie przekłady, które tłumaczą omawianą metaforę zarówno jako „cierń/kolec w ciełe”, jak i „oścień dla ciała/bodziec ciała”⁶. Zdania egzegetów są jednak podzielone, o czym świadczy przywołana dalej historia interpretacji metafory.

HISTORIA INTERPRETACJI METAFORY „ΣΚΟΛΟΨ Τῆ ΣΑΡΚΙ”

Zagadkowe sformułowanie „σκόλοψ τῆ σαρκί” już od wielu wieków wywoływało wśród badaczy Pisma Świętego żywe zainteresowanie jego możliwymi interpretacjami. Tak też egzegeci starali się odkryć źródło Pawłowego cierpienia, które zawarte jest we wspomnianej przenośni. Pośród wielu propozycji można wyróżnić kilka kategorii interpretacyjnych.

5 Szczegółowe omówienie *dativus commodi/incommodi* i *dativus loci*: Piwowar (2017), s. 66-67, s. 76-77.

6 Przykładowe polskie przekłady wyrażenia „σκόλοψ τῆ σαρκί” w 2 Kor 12,7:

„wbity został **cierń w ciało moje**” (Biblia Warszawska).

„**w moim ciełe doświadczam słabości**” (Edycja św. Pawła).

„dany mi jest **bodziec ciała**” (Biblia Gdańska).

„dany mi został **oścień dla ciała**” (Biblia Tysiąclecia).

Identyfikacja „σκόλωψ τῆ σαρκί” z cierpieniem fizycznym

Najbardziej rozpowszechnioną interpretacją jest identyfikacja „σκόλωψ” z pewnym cierpieniem fizycznym, chorobą. Na poparcie tej tezy przytaczany jest tekst Ga 4,13-14, w którym Paweł wspomina o chorobie, której doświadczał podczas głoszenia Ewangelii, jak i o „niedomaganiu cielesnym”, które wystawiło Galatów na próbę⁷. J.B. Lightfoot (1976, s. 186) twierdzi, że przytoczony fragment opisuje tę samą dolegliwość fizyczną, co 2 Kor 12,7. Natomiast F.F. Bruce (1980, s. 248) podaje całą listę możliwych chorób, a są nimi m.in. ból ucha, epilepsja, napady drgawek, oftalmia, malaria, napady depresji. Ciekawą interpretacją metafory „σκόλωψ τῆ σαρκί” wydaje się wymieniona choroba - oftalmia, zwana zapaleniem oka. Potwierdzeniem tej hipotezy miałby być tekst Ga 4,15, gdzie Paweł stwierdza, że „gdyby to było możliwe, byłibyście sobie oczy wydarli i dali je mnie” („εἰ δυνατὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἐδώκατέ μοι”). Ponadto w zakończeniu Listu do Galatów jest mowa, iż Apostoł pisał dużymi literami, co mogłoby sugerować jego słaby wzrok (Ga 6,11). Zwolennicy tego poglądu przywołują również wydarzenie opisane w Dz 23,5, kiedy to Paweł nie rozpoznaje arcykapłana, a także doświadczenie utraty wzroku z Dz 9,9 i odzyskania go przez opadnięcie „łusek z oczu” (Dz 9,18), co mogło być spowodowane domniemaną chorobą oczu – oftalmią, która charakteryzuje się powstawaniem wydzieliny na oczach. Poza tym wielu uczonych proponuje by rozumieć metaforę „σκόλωψ τῆ σαρκί” jako opis cierpienia spowodowanego chorobą febry, która była dość powszechna w czasach Pawła, nazywana „febrą maltańską” bądź „gorączką neapolitańską”. Choroba ta mogła powodować silne bóle głowy skutkujące utratą przytomności, co znacznie osłabiało cały organizm (Komasa, 1958, s. 219).

Identyfikacja „σκόλωψ τῆ σαρκί” z pokusami

Druga kategoria interpretacyjna, szczególnie popularna w średniowieczu, odnosi się do rozumienia omawianej metafory jako pokus zmysłowych. To stwierdzenie spowodowane było niewłaściwym przetłumaczeniem wyrażenia „σκόλωψ τῆ σαρκί” na język łaciński jako *stimulus carnis*⁸. Wulgata używa tu pojęcia *stimulus*, co można przetłumaczyć jako: kolec, bodziec, ale też jako popęd, niepokojenie, udrczenie (Jougan, 1958, s. 643). Stąd też wielu średniowiecznych myślicieli, m.in. Grzegorz Wielki i Tomasz z Akwinu, rozumieli owo wyrażenie

7 „οἶδατε δὲ ὅτι δι’ ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον, καὶ τὸν πειρασμὸν ὑμῶν ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενήσατε οὐδὲ ἐξέπτύσατε, ἀλλὰ ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν.” (Ga 4,13-14).

8 Wulgata: „Et ne magnitudo revelationum extollat me datus est mihi stimulus carnis meae angelus Satanae ut me colaphizet” (2 Kor 12,7).

jako metaforę odnosząca się do pokus natury seksualnej bądź innych pokus duchowych (Szulc, 2015, s. 149). Również XX-wieczny badacz – A. Plummer (1915, s. 350) – dopatruje się w sformułowaniu *stimulus carnis* cierpienia spowodowanego pokusami przeciwko czystości. Warto zauważyć, iż zwolennicy tego poglądu zazwyczaj odwoływali się do Listu do Rzymian (Rz 7,23-24), w którym Paweł pisze o „prawie grzechu” mieszkającym w jego ciele⁹. Jednak we współczesnej egzegezie ta interpretacja nie znajduje zbyt dużego poparcia.

Identyfikacja „σκόλοψ τῆ σαρκί” z przeciwnikami Pawła

Kolejna kategoria może odnosić się do cierpienia, którego Paweł doświadczał z powodu prześladowań. Przekonanie o tym, iż „σκόλοψ τῆ σαρκί” był związany z doświadczeniem trudności ze strony przeciwników podzielało również już wielu pierwszych Ojców Kościoła, m. in. Jan Chryzostom (Mullins, 1957, s. 300). Niektórzy nawet twierdzą, iż mogło tu chodzić o konflikt z Aleksandrem brązownikiem, o którym pisze sam Paweł, iż wyrządził mu wiele zła (Plummer, 1915, s. 350)¹⁰. Jednak, pozostawiając dyskusję co do identyfikacji tożsamości przeciwników Pawła, warto zatrzymać się nad rozważeniem argumentów wspierających tę kategorię interpretacyjną. Pierwszym z nich jest opisane wcześniej użycie terminu „σκόλοψ” w Septuagincie, gdzie w przenośni oznacza wrogów, przeciwników Narodu Wybranego (Lb 33,35; Ez 28,34). Stąd też prawdopodobne wydaje się nawiązanie Pawła do znanej mu metafory ze Starego Testamentu.

Drugim argumentem jest użycie metafory „ἄγγελος σατανᾶ”, która ściśle związana jest ze zwrotem „σκόλοψ τῆ σαρκί”, a która to w Biblii Tysiąclecia tłumaczona jest jako „wysłannik szatana”. Zastosowany tutaj zabieg personifikacji potwierdza pogląd, że „cierniem” Pawła byli jego przeciwnicy, nie zaś choroba czy fizyczne cierpienie. Ostry ból, który zadają ciernie bądź kolce, zostaje tu przyrównany do bólu, którego doświadcza Paweł w związku z trudnościami ze strony swoich wrogów (Delling, 1979, s. 563). Na korzyść tego argumentu świadczy również znaczenie hebrajskiego odpowiednika greckiego słowa „Σατανᾶς”, który wyraża przeciwnika, oskarżyciela bądź oponenta (Koehler, Baumgartner, Stamm, 2013, s. 343). Ponadto sam Paweł w ten sposób określa swoich przeciwników, a dokładnie tych, którzy są fałszywymi apostołami, nazywając ich „sługami Szatana” (2 Kor 11,13-15).

9 “βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσίν μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς μου καὶ αἰχμαλωτίζοντά με ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσίν μου. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;” (Rz 7,23-24)

10 Św. Paweł wspomina o nim w 2 Tm 4,14-15: „Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλὰ μοι κακὰ ἐνεδειξάτο· ἀποδόσει αὐτῷ ὁ κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. ὄν και σὺ φυλάσσου, λίαν γὰρ ἀντέστη τοῖς ἡμετέροις λόγοις”.

Kolejnym potwierdzeniem, iż metafora „σκόλοψ τῆ σαρκί” może oznaczać przeciwników Pawła, jest użycie czasownika „κολαφίζω”. Występuje on jedynie 5 razy w Nowym Testamencie i wyraźnie odnosi się do prześladowców, oprawców¹¹. R. Popowski (1995, s. 343) tłumaczy ten termin jako „bić pięścią, bić kogoś”. W 2 Kor 12,7 czasownik ten występuje w czasie teraźniejszym (coniunctivus praesentis activi), co może wskazywać na to, że Paweł był nieustannie bity, uderzany. Gdyby dotyczyło to jednak choroby, oznaczałoby, że Apostoł ciągle cierpiał na jakieś dolegliwości, a to zaś nie pozwoliłoby mu na tak aktywne życie misyjne, które prowadził (Barret, 1973, s. 314).

Pośród wielu argumentów najbardziej przekonującym wydaje się być jednak sam kontekst, w którym występuje omawiana metafora. W jednostce retorycznej 2 Kor 10-13 Paweł otwarcie konfrontuje się ze swoimi przeciwnikami, którzy zarzucają mu, że będąc pośród Koryntian, uchodzi w ich oczach za pokornego, a z daleka od nich jest zbyt surowy (2 Kor 10,1), jak również, że jest „słaby i jego mowa nic nie znaczy” (2 Kor 10,10). W dalszej części listu Apostoł odpowiada na postawione mu zarzuty i potwierdza autentyczność swojej misji. Dlatego też to jego przeciwnicy mogli być tymi, którzy sprawiali mu wiele cierpienia i trudności, podobnie jak cierń zadaje ból ciała.

Warto również zwrócić uwagę na trzykrotną prośbę Pawła zwróconą do Pana (2 Kor 12,8), która przypomina modlitwę Jezusa w Ogrodzie Getsemani (Mt 26,36-46), kiedy modlił się trzykrotnie o zabranie Jego kielicha cierpienia (Thrall, 2009, s. 848). Owocem modlitwy Jezusa było przyjęcie woli Ojca i zgoda na cierpienie ze względu na zbawienie człowieka. Podobne doświadczenie jest również udziałem Pawła, gdyż on również przyjmuje bolesne cierpienie, przeciwności, by wypełnić misję głoszenia Ewangelii. To niezwykle podobieństwo nawiązuje do głównej tezy mowy retorycznej Pawła zawartej w 2 Kor 10,7, gdzie Apostoł określa się jako ten, który należy do Chrystusa. Dlatego też „σκόλοψ” może być rozumiany jako swego rodzaju krzyż, podobny do krzyża Jezusa, zaś obraz policzkowania może przywoływać scenę oplucia i policzkowania Chrystusa (Mk 14,65). Poprzez cierpienie Paweł staje się zatem wiernym naśladowcą swojego Mistrza.

Odpowiedzią Jezusa na modlitwę Pawła jest zapewnienie o łasce, która pozwoli mu znieść wszelkie przeciwności i cierpienia (2 Kor 12,9). M.J. Harris (2005, s. 862) w tych słowach dostrzega dwa stwierdzenia. Pierwsze z nich, „wystarczy ci mojej łaski” („ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου”), określa jako obietnicę, a drugie, „moc w słabości się doskonali” („ἡ γὰρ δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελεῖται”), stanowi zaś uzasadnienie tej obietnicy. Chrystus gwarantuje Pawłowi, że Jego łaska się nie

11 Mt 26,67; Mk 14,65; 1 Kor 4,11; 2 Kor 12,7; 1 P 2,20.

wyczerpie. Można tutaj również dostrzec pewien paradoks, który głosi, iż moc Boża osiąga swoją pełnię właśnie w ludzkiej kruchości. To przekonanie prowadzi Pawła do chlubienia się z własnych słabości po to, by zamieszkała w nim moc Chrystusa („ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ’ ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ”). Użyty tu grecki czasownik „ἐπισκηνώω” również nie jest bez znaczenia. R. Popowski (1995, s. 225) tłumaczy to słowo jako „postawić namiot”, „zamieszkać u kogoś”. Jednak można zauważyć powiązanie greckiego terminu „ἐπισκηνώω” z aramejskim słowem „szekina” (שכינה). Termin ten nie pojawia się Biblii hebrajskiej, ale sam rdzeń „szakan” (שכן) jest często używany w znaczeniu „zamieszkać, osiedlić się” (Wróbel, 2017, s. 204). Stąd też przybytek, w którym zamieszkiwała Obecność Boża, określane jest jako „miszkan” (משכן)¹². Natomiast sam aramejski termin „szekina” (שכינה) występuje w targumach na określenie obecności Boga, który mieszka ze swoim ludem (Thrall, 2009, s. 856). Tak więc św. Paweł, mówiąc o zamieszkanianiu w nim mocy Chrystusa, dogłębnie wyraża prawdę o obecności Bożej, o mocy Pana, która działa w słabej i kruchej naturze człowieka.

PODSUMOWANIE

Konkludując, trzeba przyznać, iż nie jest możliwe jednoznaczne i bezsprzeczne odczytanie wyrażenia „σκόλοψ τῆ σαρκί”, gdyż może ukrywać się tu wiele obrazów i znaczeń. Z pewnością metafora ta wyraża jakiś rodzaj cierpienia (Plummer, 1915, s. 349). Mogą to być dolegliwości fizyczne, często utożsamiane z konkretnymi chorobami, takimi jak ból ucha, epilepsja, napady drgawek, oftalmia, malaria, napady depresji. Niektórzy egzegeci, głównie w czasach średniowiecznych, doszukiwali się tu również pokus cielesnych. Jednak najbardziej uzasadnioną interpretacją omawianej metafory wydaje się być identyfikowanie „σκόλοψ” z przeciwnikami Pawła. Świadczy o tym przede wszystkim analiza struktury mowy retorycznej zawartej w 2 Kor 10-13. Bowiem główną tezą, którą Paweł argumentuje w całym toku dyskursu, jest przekonanie, że jego apostołat jest Chrystusowy, a on sam należy do Chrystusa. Natomiast jego przeciwnicy są fałszywymi apostołami, którzy głoszą Ewangelię jedynie dla własnego zysku. Zatem cierpienie i trudności, jakich doświadczał Paweł, jeszcze bardziej upodabniały go do Jezusa, tym samym czyniąc go autentycznym apostołem mającym prawo do głoszenia Ewangelii.

Warto na koniec przytoczyć słowa papieża Franciszka z Listu Apostolskiego o św. Józefie (2021, s. 5-6), które mogą stanowić duchową interpretację omawianego zagadnienia:

¹² Zob. np. Wj 25,9; 26,30; 39,32.

Historia zbawienia wypełnia się „w nadziei, wbrew nadziei” (por. Rz 4,18) poprzez nasze słabości. Zbyt często myślimy, że Bóg polega tylko na tym, co w nas dobre i zwycięskie, podczas gdy w istocie większość Jego planów jest realizowana poprzez nasze słabości i pomimo nich. Paweł mówi: „Aby zaś nie wynosił mnie zbyt wielki ogień objawień, dany mi został oścień dla ciała, wysłannik szatana, aby mnie policzkował – żebym nie unosił się pychą. Dlatego trzykrotnie prosiłem Pana, aby odszedł ode mnie, lecz [Pan] mi powiedział: »Wystarczy ci mojej łaski. Moc bowiem w słabości się doskonali«” (2 Kor, 7-9).

Jeśli taka jest perspektywa ekonomii zbawienia, to musimy nauczyć się akceptować naszą słabość z głęboką czułością.

Bibliografia:

- Barret, C.K. (1973). *A Commentary on The Second Epistle to The Corinthians*. London: Black.
- Bazyliński, S. (2019). *Wprowadzenie do studium Pisma Świętego*. Kielce: Jedność.
- Bruce, F.F. (1980). *1 and 2 Corinthians*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- Delling, G.(1979). σκόλωψ, *Grande Lessico del Nuovo Testamento*. 12, 555-568.
- Euzebiusz z Cezarei (2013). *Historia kościelna*, tłum. A. Caba (na podstawie tłum. A. Lisieckiego). Kraków: WAM.
- Harris, M. J. (2005). *The Second Epistle to the Corinthians: A Commentary on the Greek Text*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- Jougan, W. A. (1958). *Słownik kościelny łacińsko-polski*. Poznań: Księgarnia Św. Wojciecha.
- Koehler, L., Baumgartner, W., Stamm, J.J. (2013). *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*. Warszawa: Vocatio.
- Komasa, M. (1958). Znaczenie metafory „skolops te sarki” (2 Kor 12,7). *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 11/3, 211-230.
- Korolko, M. (1998). *Sztuka retoryki: przewodnik encyklopedyczny*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Kowalski, M. (2013). *Transforming boasting of self into boasting in the Lord : the development of the Pauline periautologia in 2 Cor 10-13*. Lanham, MD: University Press of America.

- Lightfoot, J.B. (1976). *The Epistle of St. Paul to the Galatians*. Grand Rapids, MI: Zondervan.
- Mullins, T. (1957). Paul's Thorn in the Flesh. *Journal of Biblical Literature*, 76, 299-303.
- Nowaszczuk, J. (2007). Kompozycja wypowiedzi w ujęciu greckiej szkoły retorycznej. *Roczniki Humanistyczne* LIV-LV/zeszyt 3, 241-262.
- Papież Franciszek (2021). *List Apostolski Ojcowskiim Sercem wraz z dekretem o odpustach*. Kraków: Wydawnictwo AA.
- Piwowar, A. (2017). *Składnia języka greckiego Nowego Testamentu*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Plummer, A. (1915). *A Critical and Exegetical Commentary on the Second Epistle of St. Paul to the Corinthians*. Edinburgh: Clark.
- Popowski, R. (1995). *Wielki Słownik Grecko-Polski Nowego Testamentu*. Warszawa: Vocatio.
- Sławiński, J. (2002). *Słownik terminów literackich*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Szulc, M. (2015). *Tomaszowa koncepcja duszy wobec neuronauk. Wybrane aspekty*. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- Szymik, S. (2013). *Współczesne modele egzegezy biblijnej*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Thrall, M.E. (2009). *Seconda lettera ai Corinti*. Brescia: Paideia.
- Torbis, S. (2006). *Listy św. Pawła z perspektywy retorycznej*. Legnica - Wrocław: Atła.
- Wróbel, M.S. (2017). *Wprowadzenie do Biblii Aramejskiej*. Lublin: Gaudium.